

Türk Öğretmen Adaylarının Kültürlerarası Deneyimlerinde Karşılaştıkları Sorunlar: Erasmus Değişim Programı Örneği

Turkish Teacher Candidates' Challenges Regarding Cross-cultural Experiences: The Case of Erasmus Exchange Program*

Ali ERSOY**

Anadolu Üniversitesi

Öz

Bu araştırmada Türk öğretmen adaylarının Erasmus Programı'yla gittikleri ülkelerde karşılaştıkları kültürel sorunları anlamak amaçlanmıştır. Araştırmada fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırmaya 2008-2009 öğretim yılında Erasmus Programı'yla yurtdışına giden altı öğretmen adayı katılmıştır. Odak grup görüşmesiyle toplanan verilere tematik analiz uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, katılımcılar kültürü, insanın deneyimlerinden öğrendiklerinin tümü olarak tanımlamıştır. Onlar kültürlerarası deneyimlerinde, İngilizceyi etkili konuşamama, kültürel farklılık hissetme ve kültürel önyargılar konularında sorunlar yaşamıştır. Bu sorunların çözümünde İngilizce konuşulan sosyal ortamlara katılma, kültürel farklılıkların nedenlerini anlama ve kültürel önyargılarla mücadele etmede, kendi kültürünü tanıtmaya ile farklı kültürleri tanıma gibi yollar izlenmiştir. Sonuç olarak, Erasmus Programı'na katılan öğretmen adayları yabancı dil yeterliklerini geliştirme, kültürlerarası farkındalıklarını artırma ve önyargılarını ortadan kaldırma konularında duyarlılık kazandıklarını belirtmiştir. Bu nedenle, öğrenci değişim programlarına daha fazla sayıda öğretmen adayının katılımının teşvik edilmesinin uygun olduğu düşünölmektedir.

Anahtar Sözcükler: Kültürlerarası deneyim, çokkültürlölük, öğrenci değişimi, Erasmus.

Abstract

This study aims to understand the cultural problems of Turkish teacher candidates in the countries they visited through the Erasmus Program. Phenomenological research method was employed in this study. The participants of the study were six teacher candidates who went abroad through the Erasmus Program in the 2008-2009 academic year. Thematic analysis was employed in order to analyze the data that were obtained through focus group interviews. At the end of the study, the participants defined culture as the whole of what individuals have learned from their individual experiences. During their time abroad, the participants encountered some problems regarding the issues of not being able to speak English effectively, cultural differences, and cultural bias in their cross-cultural experiences. Therefore they applied some strategies to cope with the problems they faced such as being present in English speaking environments, examining the reasons of cultural differences, and introducing their own culture to members of the host culture. In conclusion, the teacher candidates who participated in Erasmus Program stated that their experience helped them to understand how important learning foreign language is for professional development, increasing their cultural awareness and eliminating their bias. Hence more participation of teacher candidates in student exchange programs should be encouraged.

Keywords: Cross-cultural experience, multi-cultural, student mobility, Erasmus.

* Bu çalışma, 7-8 Ekim 2010 tarihlerinde Vancouver, British Columbia, Kanada'da düzenlenen 11. Nitel Yöntemlerde Gelişmeler Konferansı'na sunulan poster bildirinin genişletilmiş biçimidir.

** Doç. Dr. Ali ERSOY, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eskişehir, Türkiye, alersoy@anadolu.edu.tr

Summary

Purpose

Research focus on cultural issues in school shows that there has been an increase in the number of students with different cultural backgrounds in schools along with globalization. For this reason, it is important for the teachers who will work in these schools to have academic, social, and cultural experience in a different country. The teacher candidates are able to gain cross-cultural experience during pre-service education through student exchange programs like Erasmus. The purpose of this study is to understand the cross-cultural problems of Turkish teacher candidates who went to different European countries via Erasmus exchange program for one semester.

Method

Phenomenological research method was employed in this study. Six teacher candidates who went abroad through Erasmus Program participated in the study. The participants were chosen through analogue sampling from the Primary Education Department of a Faculty of Education in one of the top 5 universities of Turkey in terms of the students coming and going via Erasmus Program. The research data were collected through focus group interviews. The thematic analysis was employed to the data. The analysis revealed the culture perception of teacher candidates and the themes regarding the cross-cultural problems they experienced and their solution strategies.

Findings

The teacher candidates defined culture as the whole of what one has learned from his or her experiences. They think that while those experiences can sometimes be a deliberate piece of life, they can also be a spontaneous situation. The cross-cultural experience that the teacher candidates lived through Erasmus Program made them think that the culture changes from society to society, evolves over time, the differences should be tolerated and people everywhere have similar traits. The teacher candidates experienced problems regarding not being able to speak English effectively, sensing cultural differences and facing bias against their own cultures. Not being able to communicate in English was experienced more intensively at first days. The problems related to language incompetency emerged in the forms of not being able to speak English fluently and effectively in social environments, not being able to understand what is spoken and hesitating in speaking. Some teacher candidates considered their physical appearances and being made feel as foreigners due to their speech with accent in social environments and being asked questions related to this as a problem. Another problem was the prejudices against Turkish culture. These prejudices were mainly about Turkey's similarity to a middle east country like Iran and Iraq, whether majority of the women wear chador or not, Islam, not having freedom and basic rights. The views of teacher candidates regarding the reasons of the prejudices against their cultures in the countries they visited varied. The teacher candidates think that the image of Turkey in the media, the implications of the Turkish immigrants and Turkish Erasmus students were influential in forming such prejudices. The teacher candidates expressed that when they encountered these prejudices, they were shocked at first, but later they tried to learn the reasons of them and in order to struggle against these prejudices they started to introduce and explain their own cultures. All participants believe that having such a cross-cultural experience is an important gaining for them.

Discussion and Conclusion

The Turkish teacher candidates who participated in Erasmus Program stated that they learned their culture better, had a critical eye on the cultural issues, gained awareness towards different cultures, tolerated the others and tried to eliminate the bias against other cultures. The participants revealed that they not only toured the city in the country where the university is located but also they traveled to different cities of the host country and nearby countries which

enabled them to get to know the overall European culture. The teachers candidates' cross-cultural experience revealed the fact that they think there has been positive developments in terms of gaining self-confidence, taking responsibility, coping with the problems, eliminating the bias, raising awareness towards their own culture, and giving importance to cross-cultural and religious interaction. In this respect, it can be said that Erasmus Program helps participants gain awareness towards improving foreign language proficiency, enhancing cross-cultural awareness and struggling against bias. As a result, as it is among the objectives of Erasmus Program, the cross-cultural educational and social experiences of the teacher candidates who benefited from this program contributed to the development of their cross-cultural communication skills and they also found an opportunity to evaluate their efficacies in an authentic environment. Therefore, more participation to the student exchange programs like Erasmus should be encouraged.

Giriş

Günümüzde daha iyi bir iş, eğitim ve yaşam olanağı gibi nedenlerden dolayı farklı kültürel özellikteki insanlar birlikte yaşamak zorunda kalmaktadır. Bu insanların toplum yaşamına uyum sağlaması kendi kültürünü ve içinde bulunduğu kültürü tanımalarına bağlıdır. Bu anlamda yükseköğretimde farklı kültürlerin birbirlerini tanımaları için değişim programları yürütülmektedir. Avrupa Birliği [AB] ülkeleri ve AB'ye aday ülkelerin yükseköğretim kurumları arasında en yaygın öğrenci değişim programlarından biri Erasmus'tur. Değişim programlarına katılan öğrencilerde *çokkültürlü eğitim ve kültürlerarası eğitim yeterliklerinin gelişmesi amaçlanmaktadır*. Çokkültürlü ve kültürlerarası eğitim birbirini bütünlemekle birlikte farklı anlamlar içermektedir. Çokkültürlü eğitim çoğulcu toplumlarda farklı kültürel yapıların varlığına ve birlikte yaşama olgusuna; kültürlerarası eğitim ise, farklı kültürel özellikteki insanların etkileşimine ve bunun engellerine vurgu yapmaktadır. Çokkültürlü eğitim bir eğitim sürecindeki kültürel eşitliğin önündeki engelleri, kültürlerarası eğitim ise iletişim engellerini konu edinmektedir (Camilleri, 1992'den akt. Rego & Nieto, 2000). Değişim programları ile öğrencilerde, yabancı bir kültürle karşılaşıldığında görülebilen davranışları içeren kültürlerarası yeterlikler geliştirilir. Bu yeterlikler gelişimsel bir süreç izler. Bunlar, (1) *farklılıkları reddetme*, (2) *farklılıklara karşı kendi kültürünü savunma*, (3) *ortak kültürel özellikleri öne çıkarma*, (4) *farklılıkları kabul etme*, (5) *farklı kültürlerle uyumu kabul etme* ve (6) *farklı kültürle birlikte yaşamayı kabul etme* (Hammer, Bennet & Wiseman, 2003) biçiminde altı aşamada açıklanmaktadır.

Günümüz okullarında kültürel farklılıkları olan öğrenci sayısı artmaktadır. Öğretmenler, bu öğrenciler ve onların aileleriyle etkili iletişim kurma, kültürel farklılıkların eğitime yansımalarını bilme, bunlara hazır olma ve buna göre öğretimi planlama konularında yeterli olmalıdır. Sınıflarında farklı kültürel özelliklere sahip öğrencilerle çalışan öğretmenler kültür, din ve dil gibi farklılıkları olan öğrencilere ilişkin olumsuz görüş ve düşük düzeyde beklenti geliştirebilmektedir (Huerta & Flemmer, 2005). Farklı bir kültürde üç yıl ve üzerinde yaşamış, lisansüstü eğitim derecesi olan öğretmenler kültürel farklılıkları daha yüksek oranda kabullenebilmektedir (Yuen, 2010). Hagan ve McGlynn (2004), öğretmen adaylarının %96'sının meslek yaşamında öğrencilerin kültürel farklılıklarının önemli olduğunu; %39'unun farklı kültürel ortamlarda kendini rahat hissettiğini ve %36'sının kültürel farklılıkları olan bir sınıfa kendini hazır hissettiğini düşündüklerini bulmuştur. Araştırmalar, hizmet öncesinde kültürlerarası eğitim deneyimi olan öğretmen adaylarının kültürel farklılıkları kabul etme ve bu farklılıklara duyarlı olma konularında daha yeterli olduklarına inandıklarını göstermektedir (Ersoy & Günel, 2011; Malewski & Phillion, 2009; McNeal, 2005; Şahin, 2008; Yuen, 2010).

Kültürlerarası yeterlik kazanmada öğretmen adaylarının bireysel farklılıkları ve inançları da eğitim ve deneyim kadar önemlidir (Obidah & Teel, 2001'den akt. Huerta & Flemmer, 2005). Öğretmen adayları kültür, dil ve din farklılıkları gösteren öğrencilerin gereksinimlerini karşılayacak biçimde yetiştirilmelidir. Öğretmen eğitim programları bu konuları içermeli ve öğretmen adaylarının sadece kültürel duyarlılıklar kazanmalarına değil aynı zamanda onların farklı ilgi ve

gereksinimlerini karşılamalıdır (Huerta & Flemmer, 2005). Ciges ve Lopez (1998), kültürlerarası öğretmen eğitiminde kuram ve uygulama bütünlüğünü vurgulamaktadır. Bu nedenle, öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitimlerinde kültürlerarası bir deneyim yaşamaları ve bu konulara ilişkin dersler almaları önemlidir.

Öğretmen adaylarının kültürlerarası deneyim yaşamalarına olanak veren değişim programlarından biri de Erasmus'tur. Bu programla öğretmen adayları farklı bir ülkede akademik, sosyal ve kültürel bir deneyim yaşamaktadır. Erasmus Programı'yla hizmet öncesi eğitiminin bir bölümünü yabancı bir ülkede geçiren bazı öğretmen adayları o ülkedeki okulları ziyaret edebilir ve bu okullarda derslere katılabilir. Bu nedenle, öğretmen eğitimindeki değişim programları kuramsal derslerin yanı sıra öğretmen adaylarının ders planı hazırlayabileceği, öğretim yöntemleri ve sınıf disiplini stratejilerini uygulayabilecekleri deneyimleri içerebilir (Stachowski, Richardson & Henderson 2003'ten akt. Walters, Garii & Walters, 2009). Çünkü gerçek bir sınıf ortamında bulunan değişim programı öğrencileri kültürel farklılıkları daha iyi anlayabilmekte (Ersoy & Günel, 2011; Şahin, 2008) ve kültürlerarası yeterliklere ilişkin kendilerini daha hazır hissetmektedir (Wiggins, Follo & Eberly, 2007). Bu anlamda Erasmus Değişim Programı önemli hizmetler sunmaktadır. Erasmus Programı'yla farklı kültürler arasında kültürel duyarlılık oluşturma, Avrupa vatandaşlığına yönelik yükseköğretim sistemi, yapı ve kültürleri arasında bir ortaklık sağlama (Bologna Process, 2010'den akt. Boyacı, 2011) ve AB vatandaşlarının birbirlerine yönelik kültürel önyargılarını yükseköğretim öğrencileri arasında azaltma amaçlanmaktadır.

AB'ye aday bir ülke konumunda olan Türkiye'ye ilişkin AB ülkelerinde farklı nedenlerden dolayı bazı önyargıların olduğu bilinmektedir. Türkiye AB ülkelerinden din, kültür ve sosyal açılardan farklılıklar göstermektedir. Bu anlamda Türk öğretmen adaylarının kültürlerarası deneyimlerine ve bu deneyim sürecinde neler yaşadıklarına ilişkin araştırmalara gereksinim vardır. Bu konuda Türk öğretmen adaylarını da içeren kültürlerarası araştırmalar bulunmaktadır (Ciges & Lopez, 1998; Ersoy & Günel, 2011; Guo, Arthur & Lund, 2009; Magos, 2007; Malewski, & Phillion, 2009; Norberg, 2000; Şahin, 2008; Wiggins, Follo & Eberly, 2007; Yuen, 2004; 2010). Türkiye 2004'ten başlayarak Erasmus Değişim Programı'na katılmaktadır. Ancak alanyazın incelendiğinde Türkiye'de Erasmus Öğrenci Değişim Programı'nı inceleyen araştırmaların az olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalar, Erasmus Programı'nın, katılan öğrenciler üzerindeki etkileri (Kasapoğlu-Önder & Balcı, 2010), kültürlerarası diyalog ve etkileşim açısından değerlendirilmesi (Demir & Demir, 2009) ve öğrencilerin memnuniyet düzeyleri (Yağcı, Ekinci, Burgaz, Kelecioğlu, & Ergene, 2007) konularından oluşmaktadır. Türkiye'ye gelen Erasmus öğrencileri üzerinde; Türkçe dil kurslarına katılma nedenleri (Mirici, İltar, Saka, & Glover; 2009), sınıf yönetimine ilişkin karşılaştırmalı görüşleri (Boyacı, 2011) ve kültürlerarası deneyimlerinin bireysel ve mesleki gelişimlerine yansımalarına ilişkin görüşleri (Ersoy & Günel, 2011) gibi konuların çalışıldığı görülmektedir. Bu araştırmada ise, farklı bir bağlamda, Avrupa ülkelerine Erasmus Programı kapsamında giden Türk öğretmen adaylarının kültürlerarası deneyimlerinde yaşadıkları kültürel sorunları anlamak amaçlanmıştır. Farklı kültürlerin birlikte yaşadığı toplumlar artarken, gelecekte böyle toplumlarda çalışacak öğretmen adayları kültürlerarası farklılıkları kabul etme yeterliklerini geliştirmelidir. Öğretmen adaylarına hizmet öncesi eğitim sürecinde kuramsal bilgilerin yanı sıra kültürlerarası deneyim yaşama olanağı verilmesi önemlidir. Bu olanaklar içinde öğrenci değişim programları başta gelmektedir. Öğrenci değişim programları kapsamında kültürlerarası deneyim yaşayan öğretmen adaylarının bu deneyimi nasıl anlamlandırdıklarının incelenmesiyle ortaya çıkarılacak sonuçlar geleceğin öğretmenlerinin nasıl yetiştirilmesi gerektiğine ilişkin ipuçları sunacaktır. Bu kapsamda elde edilen sonuçların öğretmen adaylarının kültürlerarası eğitim sürecinde yaşadıkları sorunların belirlenmesi ve önlem alınmasına katkı getireceği umulmaktadır. Bu araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen adaylarına göre kültür nedir?
2. Öğretmen adaylarının kültürlerarası deneyimleri, onların kültüre bakışlarına nasıl yansımıştır?
3. Öğretmen adaylarını kültürlerarası etkileşimde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm yolları nelerdir?

Yöntem

Desen

Araştırmada fenomenoloji [olgu bilim] deseninden yararlanılmıştır. Olgu biliminde, katılımcıların deneyimlerini nasıl anlamlandırdıkları yine onların açıklamalarıyla anlaşılmalı çalışılır (McMillan, 2004; Richards & Morse, 2007). Bu araştırmada Erasmus Programı'na katılan Türk öğretmen adaylarının kültürlerarası deneyimlerinde yaşadıkları sorunları yine onların açıklamalarıyla anlamak amaçlandığı için olgu bilim deseni tercih edilmiştir.

Katılımcılar

Olgu bilim deseninde veri kaynağı, araştırmada odaklanılan olguyu yaşayan ve bu olguyu yansıtabilecek birey ya da gruptur (Richards & Morse, 2007). Bu araştırmanın katılımcıları, Erasmus Programı'yla giden ve gelen öğrenci bakımından Türkiye'nin ilk beş üniversitesinin birindeki (Ulusal Ajans, 2009) eğitim fakültesi öğrencilerinden benzeşik örnekleme yapılarak seçilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2005). 2008-2009 öğretim yılı bahar döneminde ilgili üniversitenin eğitim fakültesi ilköğretim bölümünden Erasmus Programı ile altı öğretmen adayının yurtdışına gittiği belirlenmiştir. Bu öğretmen adaylarının altısı da araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul etmiştir. Öğretmen adaylarının özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.

Öğretmen Adaylarının Özellikleri

Kod İsim	Cinsiyet	Yaş	Sınıf	Program	Gittiği Ülke	Deneyim Süresi
Elif	K	22	4	Okulöncesi Öğretmeliği	Danimarka	4 Ay
Ceren	K	21	3	İlköğretim Matematik Öğretmenliği	Danimarka	4 Ay
Dilek	K	21	3	İlköğretim Matematik Öğretmenliği	Hollanda	4 Ay
Demet	K	21	3	Sınıf Öğretmenliği	Hollanda	4 Ay
Mehmet	E	21	3	Sınıf Öğretmenliği	Hollanda	4 Ay
Tülay	K	21	3	Sınıf Öğretmenliği	Polonya	4 Ay

Tablo 1'e göre, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının biri erkek, beşi kız; biri 22, beşi 21 yaşında ve biri dördüncü, beşi üçüncü sınıf öğrencisidir. Katılımcıların tümü yurtdışında dört ay kalmıştır. Bunların üçü sınıf öğretmenliği, ikisi ilköğretim matematik öğretmenliği, biri de okulöncesi öğretmenliği programı öğrencisidir. Hollanda'da iki sınıf öğretmeni adayı ile bir ilköğretim matematik öğretmeni adayı aynı üniversitede; Danimarka'da bir ilköğretim matematik öğretmeni adayı ile bir okulöncesi öğretmeni adayı aynı üniversitede ve Polonya'da ise, bir sınıf öğretmeni adayı bir dönem öğrenim görmüştür.

Verilerin Toplanması

Olgu bilim deseninde temel veri toplama tekniği görüşmedir. Olgulara ilişkin deneyim ve anlamları ortaya çıkarmada görüşme tekniği araştırmacılara etkileşim, esneklik ve sondalar yoluyla irdeleme olanakları sunar (Richards & Morse, 2007; Yıldırım & Şimşek, 2005). Patton'a (1987) göre, benzeşik örneklemeyle seçilen araştırmanın katılımcıları oldukça benzeşik özellikler gösterir ve bu katılımcılardan odak grup görüşmeleriyle deneyimlerine ilişkin etkili veriler toplanabilir (Akt.; Yıldırım & Şimşek, 2005). Bu nedenle araştırmanın verileri odak grup görüşmesiyle toplanmıştır. Odak grup görüşmesi araştırmacının yürütücülüğünde ve bir başka uzmanın da yardımcı olduğu bir bağlamda video kaydı yapılarak iki saatlik bir sürede gerçekleştirilmiştir. Tüm katılımcılardan yazılı ve sözlü izin alınmış ve kendilerine dört soru yöneltilmiştir. Araştırmada öğretmen adaylarının deneyimlerini şu sorularla tartışmaları sağlanmıştır: Kültür kavramından ne anlıyorsunuz? Gittiğiniz ülkede kendi kültürünüzü tanıtmak için neler yaptınız? Gittiğiniz ülkenin kültürünü tanımak için neler yaptınız? Ne tür

sorunlar yaşadınız ve bu sorunları nasıl çözdünüz?

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Olgu bilim deseninde veri analizi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu amaçla yapılan tematik analizde verinin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılma çabası vardır (Liamputtong, 2009). Araştırmada elde edilen verilerin analizinde tematik analiz tekniği benimsenmiştir. Yapılan analiz sonucunda, “*Öğretmen adaylarının kültürel konulara bakış açıları*” ve “*Öğretmen adaylarının karşılaştıkları kültürel sorunlar ve çözüm yolları*” olmak üzere iki tema ortaya çıkmıştır. Bu temalara ilişkin bulguların sunumunda katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılara yer verilmiş ve bu görüşler katılımcıların açıklamalarına dayalı olarak yorumlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Araştırmada geçerlik kapsamında, inandırıcılık [iç geçerlik] için odak grup görüşmesi sonucunda yazılı hale getirilen veriler katılımcıların onayına sunulmuştur. Katılımcılardan yazılı hale getirilen görüşlerini okumaları, eklemek ya da çıkarmak istedikleri bölümleri işaretlemeleri istenmiştir. Bazı katılımcılar görüşme sürecinde belirttikleri görüşlerine yazılı olarak eklemeler yapmıştır. Yine inandırıcılık kapsamında araştırma verileri uzman incelemesine sunulmuştur. Dış geçerlik [aktarılabirlik] kapsamında araştırma katılımcıları amaçlı olarak Erasmus Programı’yla yurtdışında kültürlerarası deneyim yaşamış öğretmen adaylarından seçilmiştir. Araştırmada güvenirlilik için verilerin tutarlığının sağlanmasında meslektaş yardımına ve görüşüne odak grup görüşmesi, analiz ve raporlaştırma süreçlerinde başvurulmuştur. Araştırma verilerinin ve analiz sürecinin sonucunda elde edilen temalar uzman görüşü ve alanyazın bulguları ile karşılaştırılmıştır.

Bulgular

Öğretmen Adaylarının Kültürel Konulara Bakış Açısı

Öğretmen adayları kültürü, insanın deneyimlerinden öğrendiklerinin tümü olarak tanımlamıştır. Bu deneyim kimi zaman kasıtlı bir yaşantı iken, kimi zaman da kendiliğinden gelişen bir süreç olabilmektedir. Onlar kültürün öğrenildiğini, toplumdan topluma farklılık gösterdiğini, geçmişle gelecek arasında bir köprü olduğunu ve zamanla değişen özellikler içerdiğini düşünmektedir. Öğretmen adaylarının kültür tanımlarına ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir:

[Kültür] İnsanların doğup büyüdüğü çevrede öğrendikleri yaşama biçimi gibime geliyor. Yani bu kendi ülkemiz içinde bile farklılık gösterebiliyor (Mehmet).

Toplumların geçmişinden beri süregelen ve yine aynı toplumun da ileri nesillere aktaracağı tüm yaşam biçimi, yaşam öğeleri, yaşam anlayışı. Her şey (Tülay).

Kültür sürekli değişen bir şey. Ülkelere göre, insanlara göre, yaşadığı yerlere göre. O yüzden bence hani insanların toplu olarak yaşadıklarından dolayı ortaya çıkan bir şey olduğunu düşünüyorum (Elif).

Öğretmen adayları, Erasmus aracılığıyla yaşadıkları kültürlerarası deneyimin onların kendi kültürlerine, gittikleri ülkenin kültürüne ve orada karşılaştıkları farklı kültürlerle bakış açısını değiştirdiğini düşünmektedir. Çünkü katılımcılar gittikleri üniversitede Avrupa’nın farklı ülkelerinden gelen Erasmus öğrencileriyle karşılaştıklarını belirtmiştir. Böylece öğretmen adayları kendisinin ve başkasının kültürel farklılıklarına eskiye göre daha çok duyarlılık gösterdiğini açıklamıştır. Katılımcılardan bazıları farklı bir kültürle karşılaştığında kendi kültürü ile karşılaştırma yaptığını; böylece kendi kültürünün ayırt edici özelliklerini daha iyi fark ettiğini belirtmiştir. Bir öğretmen adayı, Danimarka’da geçirdiği sürede kendi kültürünün özelliklerini

tanımaya yönelik olarak şunları söylemiştir:

Açıkçası ben daha öncesinde şunu anladım: Oraya [Danimarka] gittiğimde kendi kültürümü tanımak için pek fazla bir şey yapmamışım. Ama oradayken [Danimarka] kendi kültürümü tanıma fırsatı buldum. Çünkü orada [Danimarka] benim kültürümde olmayan şeyler vardı. Ve ben bunları benim kültürümün getirdiğini fark ettim (Elif).

Bazı öğretmen adayları diğer kültürlere bakışının değiştiğini belirtmiştir. Bu bağlamda gittikleri ülkedeki kültürü tanımak amacıyla sürekli gözlem yaptığını, kültürü anlamaya yönelik sorular sorduğunu, kültürel gezi ve kutlamalara katılmaya çalıştığını belirtmiştir. Ayrıca, katılımcılar sadece gittikleri ülkelerin değil, oraya Erasmus'la gelen diğer öğrencilerin kültürlerini de tanımaya çalışmıştır. Bir öğretmen adayı, farklı kültürlere ilişkin düşüncelerinin nasıl değiştiğini şöyle açıklamıştır:

Bana en büyük öğrettiği şey buydu. (...) bütün insanların farklı olduğunu bir kere kabul etmem gerektiğini düşünüyorum. Bu konuda kendimin tabuları olduğunu fark ettim açıkçası. Ve benim en çok yönelebildiğim şey buydu. Farklılıklara saygı duymayı öğrendim açıkçası (Elif).

Öğretmen adayları, farklı kültürlere bakışları değişirken aynı zamanda farklı kültürlerdeki ortak noktaları gördüklerini söylemiştir. Örneğin Hollanda'da bulunan öğretmen adayı Dilek, *"Farklı dünyaları görmek çok şey katıyor insana. Farklı kültürler diyoruz ama hani dinimiz farklı, kültürümüz farklı. Ama bir olay oluyor hani o mesela bir arkadaşımın o olayda şaşırtıcı bir biçimde aynı fikirde oluyorsun. Burada aslında herkesin bir insan olduğunu görüyorsun"* diyerek insani değerlerin ortak olduğunu vurgulamıştır. Yine aynı öğretmen adayı farklı ülkelere gidip kültürlerarası deneyim yaşamanın kendisine olan güvenini geliştirdiğini aşağıdaki ifadeleriyle belirtmiştir:

Ben de dünya görüşümün değiştiğini düşünüyorum. Mesela hani şu şekilde, gitmeden önce burada biz sanki hani herkes gidemiyor yurtdışına. Sanki surlarla çevrilmiş Türk insanı. Benim ailem mesela. Sanki bir hapiste gibi. Ben oraya gittiğimde öyle hissettim. Hani benim ailem gelemiyor buralara. Hani oradaydım. İnsan özgürüm her yere gidebilirim. Hani ya daha bir yetkin hissediyorsun kendini. (...) Hani özgüven kesinlikle değişti. Ama mesela dediğim gibi önceden sanki yani Türkiye'deki insanların aslında bir kapalı kutu içinde olduğunu düşünüyorum.

Öğretmen Adaylarının Yaşadıkları Kültürlerarası Sorunlar ve Çözüm Yolları

Öğretmen adayları, dil, kültür ve önyargı konusunda sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir. Katılımcıların çoğunluğu, İngilizceyi etkili konuşamama nedeniyle başlangıçta iletişim sorunu kapsamında anlama ve konuşma konusunda sıkıntılar yaşamıştır. Bu sorun özellikle ilk günlerde daha yoğun yaşanmıştır. Örneğin bu konuda Danimarka'ya giden Ceren, *"Gittiğimizde bir tutukluk oldu. Yani hemen ne düşünüyorsak hemen söyleyemiyorduk. Yani ben bir sürü şey düşünüyorum ama hepsini maalesef söyleyemiyorum. O konuda bir sıkıntım oldu"* diye görüşlerini açıklarken, Hollanda'da bulunan Mehmet dil yeterliliği ile ilgili yaşadığı iletişim sorununu şöyle açıklamıştır:

İletişim sorunu vardı. Gittiğimiz ülkede İngilizce konuşmak zorunda kaldık. Her ne kadar buradan gidenler 10 senelik bir İngilizce geçmişimiz olsa da oraya gidince iki hafta konuşamamıştım. Bizle beraber gelen diğer öğrenciler biraz tercüman olmuştu. Ama daha sonra bunun farkına vardım. Hem dil olarak geliştirmek için hem de artık hani şimdi birinin bana aktarması var. O ne kadar doğru anladı o var. Kendi anlamam var. Bunun farkına vardım. Ve ondan sonra iletişim sorunumu çözmeye başladım (Mehmet).

Öğretmen adaylarının bazıları gittikleri ülkelerdeki insanlarla yabancı bir dili konuşamamanın dışında da iletişim sorunları yaşadığını belirtmiştir. Bu öğretmen adayları, gittikleri ülkelerdeki insanların kendi aralarında az iletişim kurduğunu ve ayrıca yabancılarla daha az etkileşimde bulunduğunu gözlemlediklerini ifade etmiştir. Bu durum gidilen ülkenin kültürel özellikleriyle ilişkilendirilmiştir. Öğretmen adayları bunu kendi kültürleriyle karşılaştırdıklarında bir iletişim sorunu olarak değerlendirmiştir. Bir öğretmen adayı bu konuyla ilgili şunları söylemiştir:

Bizden başka gelenler de mesela İspanyollar biraz da kültürlerinden gelen bir şeyde hep

İspanyollarla beraberdiler. Benim mesela Portekizli, İtalyan, İspanyollardan [arkadaşlarım] vardı. Finlandiyalı. Ama onların da pek fazla Hollandalı tanıdığını düşünmüyorum. Hatta hiç tanıdığını düşünmüyorum. Dersimiz bizim pek fazla Hollandalılarla yoktu. Bir dersimiz sanırım ortaktı. Onun dışında hiç Hollandalı tanıma fırsatımız olmadı. Her şey insanların yapısından kaynaklanıyor. O kadar soğuklar, o kadar şeyler ki. Hani yaklaşamıyorsunuz yani. Kişi İspanyol olsa, İtalyan olsa, biraz daha sıcak, biraz daha samimi öyle bir tanışma ortamı oluyor (Mehmet).

Bazı öğretmen adayları gittikleri ülkede kendisine yabancı ve farklı olduğunun hissettirildiğini belirtmiştir. Bu öğrenciler kendilerinin sürekli dikkat çektiklerini ve kendi kültürlerini tanıtmalarını isteyen sorularla karşılaştıklarını ifade etmiştir. Öğretmen adayları özellikle din ve sosyal yaşam üzerinde soruların yoğunlaştığını belirtmiştir. Bu konuda Polonya'da bulunan bir öğretmen adayı görüşlerini şöyle açıklamıştır:

Direkt hani hangi ülkedensiniz? Yabancı mısınız diye soruyorlardı. Hani Türkiye deyince hani Polonya'nın Türkiye'yle geçmiş tarihi olsun, şu zamanki ilişkileri olsun hani daha çok olumlu yönde olduğu için bize karşı davranışları hep olumlu oluyordu. O yüzden genelde hep bize Türkiye hakkında merak ettiklerini soruyorlardı. Biz onların kültürünü tanımaya yönelik de. Türkiye'de, Türkiye'de yaşayan insanlar hakkında en çok merak ettikleri şey dinle, sosyal yaşamın nasıl yani keşiştiği. Yani genelde bunu soruyorlar (Tülay).

Öğretmen adaylarından bazıları gittikleri ülkede Türkiye ve Türklere ilişkin önyargı ve yanlış genellemeler ile karşılaştıklarını ve bunları yıkmaya çalıştıklarını belirtmiştir. Öğretmen adayları önyargıların daha çok din konusunda olduğunu ifade etmiştir. Genelde Türkiye'nin İran ve Irak'a benzediği, kadınların kapalı olduğu, özgürlük ve temel haklardan yoksun olduğu gibi konularda önyargılarla karşılaşmıştır. Öğretmen adaylarının bu konuya ilişkin görüşlerinden örnekler şöyledir:

Türkiye'nin bir Irak, İran gibi olduğunu genelde kapalıların, genellikle kadınların %90'ının çarşafıyla dolaştığını düşünüyorlardı. Ama tabii en azından İstanbul'a gelmiş bir kişi [Hollanda'da öğrencinin dersine giren öğretim üyesi] bu kadar düşünüyordu. Üniversite öğrencisi hatta benim oda arkadaşım. Benim o odada kaldığım ikinci gün bana şey sorusu yöneltti. 'Senin baban hani buraya gönderdi. Nasıl gönderdi seni? Hani sen Türkiye'de kapalısın burada başını mı açıyorsun?' falan (Tülay).

Neden böyle tanıyorlar diye? Bence Müslümanlıktan dolayı böyle biliyorlar bizi. En başta biz hocam İngilizce dersinde bir İtalyan arkadaşımız vardı. İlk sorduğu soru ben Türkiye'ye gelmek istiyorum. Ama Türkiye'de terörizm var dedi. Dedim ki Amerika'da terörizm yok mu? İkiz kuleler yıkılmadı mı? Yani direkt bu gözle bakıyorlar. Müslüman san tamam teröristsin. Veya ora teröristlerle dolu. Ben oraya gelip gezmem. Sonra onun dışında hemen "Annen kapalı mı? İşte ablan kapalı mı? İşte direkt din nasıl?" sorusu çok fazla soruldu. "Siz nasıl böylesiniz? Böyle mi giyiniyorsunuz?" (Demet).

Öğretmen adayları gittikleri ülkede Türklere ilişkin gözlemedikleri önyargıların nedenleri konusunda farklı görüşler ortaya koymuştur. Bazı öğretmen adayları, Türklere konusunda gözlemedikleri olumsuz algıların nedenlerini sorarak anlamaya çalıştığını ifade etmiştir. Bu konuda bazı ülkelerdeki medyada Türklere ilişkin az gelişmiş, demokratik olmayan, kadınların kapalı ve baskı altında olduğu bir ülke olarak sunulduğu söylenmiştir. Örneğin Danimarka'da bulunan öğretmen adayı Elif; Danimarkalıların Türkiye'ye karşı önyargılarını, "Bunu ben de çok merak ettim ve sordum. Haberlerde ve gazetelerde Türkiye sürekli böyle lanse ediliyor dediler" biçiminde belirtmiştir. Yine Elif, Danimarka'da Türklere karşı önyargının nedenlerinden birinin siyasal ilişkiler olduğunu şu görüşleriyle açıklamıştır: "Danimarka'da bildiğiniz gibi [Hz] Muhammed karikatürlerinden dolayı bayağı problem çıkmıştı Türkiye arasında. O yüzden biraz Türklere karşı açıkçası bir önyargıları vardı. Hani Türküm dediğinde insanlar bir çekiniyordu açıkçası orada."

Bazı öğretmen adayları Türklere ilişkin göçmen olarak yoğun olarak yaşadıkları ülkelerde oluşturdukları Türk imajının tüm Türklere genellendiğini gözlemediklerini vurgulamıştır. Katılımcılardan bazıları kendilerine böyle bir önyargıyla bakıldığını hissettiğini söylemiştir. Bu

konuda bir öğretmen adayının görüşleri şöyledir:

Almanya'da Berlin'de Türk şehri olmaya başladı ya Berlin. Korkular var işte. Berlin'de bir okulda, Alman okulu, Türk bir öğrenciye sen nerede yaşıyorsun diye sorulmuş. Bu işte Time'de falan da çıkmış sanırım. O da Türkiye'de yaşıyorum demiş. Burası Türkiye ve Türkiye'de yaşıyorum. Bütün ailem Türk falan böyle yani çöşmüş kız. Öyle olunca da büyük bir korku. (...) Türkiye'de yaşıyorum demesi o büyük bir korkuyu başlatmış. Diyorlar ki madem buraya geldiniz. Buraya entegre olmalısınız diyorlar? Buraya entegre olun. Entegre de olun demiyorlar. Artık bizden olun gibi bir şey diyorlar yani. Hani kültürlerinin içinde eritmeye çalışıyorlar. Öyle olunca da insanlar daha çok kapanıyor, daha da birbirlerinin içine giriyorlar. Direnç gösteriyorlar. (...) Türkler bir arada. Mesela Polonyalılarda onlarda da vardı. Böyle bizimle de bizi de hep dışlıyorlar. (...) Mesela kaba bir tabirle Polonyalılar da öyle diyorlardı. Danimarkalılar onları öyle görüyormuş (Ceren).

Bazı öğretmen adayları daha önceden o ülkeye Erasmus Programı ile giden Türk öğrencilere karşı oluşan önyargılardan söz etmiştir. Bu öğretmen adayları, oradaki öğrencilerin Türk öğrenciler hakkında oluşturdukları yargılar ile hareket ettiklerini belirtmiştir. Daha önceki öğrencilerin yaptıkları davranışların kendilerinden beklendiği ifade edilmiştir. Mesela bir öğretmen adayı gittiği ülkedeki öğrencilerin kendisiyle konuşmaya çekindiklerini ve bunun nedenini araştırdığında daha önce Türkiye'den gelen öğrencilerin bireysel hareket ettiklerini, iletişim kurmaktan çekindiklerini ve daha az paylaşım gösterdiklerini belirtmiştir. Bir öğretmen adayı şunları söylemiştir:

Onlar [önceki Türk öğrenciler] yemeğini yapıp hemen gidip odalarında yiyorlarmış. Onların maksadı şudur: Onlar domuz etli şeyler yapıyorlar. Bizimki karışmasın. Ben bunu anladım ve İtalyan kızla bir akşam internet aracılığıyla konuştuk. Siz niye bugün çok ayıp ettiniz falan dedi. Niye ki biz bir şey yapmadık ki dedim. İşte geldiniz. Oturmadınız bile dedi. İyi de dedim hani bize öyle söylediler. İşte siz kendi aranızda yapıyorsunuz. Bizim gelmememiz için lanse edildi. Biz de sizi rahatsız etmek istemedik. Hayır tamamen farklı düşünüyorsunuz. İşte öyle bir şey yok. İşte öyle bir durum yok. Fark ettiysen orada herkes vardı. Bunun gibi şeyler oldu. Ve bu olaydan sonra onlarla biraz daha yakınlaşmaya başladım. Ve onların [bizi] daha çok tanınmasını istedim (Mehmet).

Bazı öğretmen adayları, gittikleri ülkede sadece Müslümanlara değil, farklı ülkelere gelen Hıristiyan Erasmus öğrencileri arasında da önyargılar olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bir öğretmen adayı öğrencilerin kültürlere karşı taraflı bir tarih eğitimi almalarının farklı kültürlere önyargı oluşturmada etkili olduğunu şu görüşleriyle açıklamıştır:

Mesela eğitim sisteminde nasıl gösteririm sizi? Türkler şöyledir. İşte eskiden tarihten gelen şeylerden dolayı öyle bir fikir var. Bunlarda bu fikri değiştirmek isteniyorsa böyle devam ediyor. Mesela bir Macar kızın sürekli belirttiği bir şey vardı. Bizim 150 yıllık Osmanlı işgali diyordu. Yani Osmanlı bizi 150 yıl boyunca işgal etti diye. Bize her seferinde söylüyordu. [Araştırmacı: Peki sizi Osmanlı olarak mı görüyorlardı?] Bir bakıma, bir bakıma. Ben bir de şeye çok dikkat ettim. Mesela bir vatandaşlık dersimiz vardı bizim. Danimarka'yla, Danimarka Almanya'yı sevmediğini her biri çok net söylüyorlar yani. Almanya'yı sevmiyoruz. O kadar iyi değiliz. Ama görünürde de ticarete falan çok iyiler (Ceren).

Öğretmen adayları gittikleri ülkede kendi kültürlerine ilişkin önyargı ve genelleme ile karşılaştıklarında ilkönce şaşırıldıklarını daha sonra nedenlerini anlamaya çalıştıklarını belirtmiştir. Öğretmen adaylarından bazıları kendi kültürlerine ilişkin karşılaştıkları yanlış genellemeleri değiştirme çabasına girmiştir. Bu çabalar, konuşarak ikna etmeye çalışmak, kendi yaşam biçimiyle kanıtlamaya çalışmak, kendi ülkelerini tanıtan sunumlar yapmak, kendi kültürlerine ilişkin yemekler yapmak, fotoğraflar göstermek ve Türkiye'ye davet etmek gibi etkinlikleri kapsamaktadır. Bir öğretmen adayı, Türkiye'de bütün kadınların kapalı olduğuna ilişkin bir önyargıyı engellemek için önce konuşarak ikna etmeye çalıştığını; daha sonra ikna olmadığını fark edince kendi aile fotoğraflarını gösterdiğini ve Türk gecesi düzenleyerek Türkiye'yi tanıtan

bir sunum yaptıklarını belirtmiştir. Öğretmen adayı deneyimini şöyle anlatmıştır:

Hani bizde kapalı kesim de var. Dinimizden dolayı bazı insanlar için şarttır. Ama bu bir zorunluluk değildir. Hani her Müslüman kapanmak zorunda değildir. Ben de Müslümanım ama kapanmak zorunda değilim. Ve özellikle de ailemin bana bu yönde bir baskısı yok dedim. Hatta pek ikna olmadığını gördüm. Hani kendi ülkemi tanıtmak için oraya fotoğraflar götürmüştüm. Onlardan bir kaçını gösterdim. Özellikle yaz tatilinde çektiğimiz fotoğraflar. Ve görünce hani kendi yaşam tarzından farklı bir yaşam tarzımızın olmadığını görmüş oldu. (...) Bunun dışında kendi kültürümü tanıtmak için bir Türk gecesi düzenledik. Burada Türkiye'ye özgü pek çok şeyden bahsettik. Bir Powerpoint hazırladık. İşte Türkiye'nin önemli yerleşim merkezlerini, Türkiye'nin dünyanın neresinde olduğunu bilmeyen birçok insan vardı daha. (...) Türkiye'yi de çok güzel tanıtmıştık. Özellikle şu çok güzeldi. Powerpoint'i hazırlayan kız şey yapmıştı. Türkiye'de kadınlar genelde çarşaf giyer. Herkes evet anlamında başını sallıyor, doğru falan. Ondan sonra kocaman bir hayır. Bu yanlış bilgidir. Böyle değildir diye düzeltme vardı. Ve herkes pür dikkat dinlemişti yani (Tülay).

Danimarka ve Hollanda'da bulunan öğretmen adaylarından ikisi Erasmus Programı'nda tanıştıkları arkadaşlarını daha sonra Türk kültürünü tanıtmak amacıyla Türkiye davet etmiştir. Bunun üzerine Hollandalı ve Danimarkalı öğrenci Türkiye'ye gelmiştir. Bu konuda Danimarkalı bir öğrenciyi Türkiye'yi tanıtmak için neler yaptığını öğretmen adayı Elif şöyle anlatmıştır:

Arkadaşım o kadar çok merak etti ki geçen ay buradaydı. Beni ziyarete geldi. Danimarkalı. Danimarka'dan beni ziyarete geldi. Çok, çok şaşırıldı. Zaten merak ediyordu. Ben de ona burada olanak sundum. Gelirsen seni karşılayabilirim. Benim evimde kalabilirsin. Görmek istediğin yerleri görmeyi sana yardım ederim diye. İstanbul'a ilk geldiğinde şok olmuş. Nüfus tabelasını görünce. Çünkü Danimarka'nın iki katı kadar. Üniversiteyi görünce de çok şok oldu. Benim yaşadığım şehir bu kadar (Elif).

Sonuç ve Tartışma

Türk öğretmen adaylarının Erasmus Programı'yla gittikleri ülkelerde karşılaştıkları kültürel sorunları anlamak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada iki önemli sonuç ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi, öğretmen adaylarının kültürlerarası deneyimleri sonucunda kendi ve başkasının kültürüne ilişkin algısındaki olumlu gelişmedir. İkincisi, öğretmen adaylarının farklı bir kültürel ortamda dil, kültür ve önyargı konularında karşılaşılabilecek sorunları bizzat kültürlerarası bir deneyimle yaşamaları ve bu sorunlarla mücadele etme yollarının neler olabileceğini görmüş olmalarıdır. Öğretmen adayları Erasmus Öğrenci Değişim Programı'na katılma deneyimini mesleki ve bireysel gelişim açılarından önemli bir kazanım olarak değerlendirmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmen adayları yaşadıkları kültürlerarası deneyim sayesinde kendi kültürlerine ilişkin özellikleri daha iyi fark ettiklerini ifade etmiştir. Erasmus Programı'yla bir öğretim dönemi yurtdışında bulunan Türk öğretmen adaylarının yaşadıkları bu deneyim, onların kendi kültürlerini daha iyi tanımasını, farklı kültürlerle karşılaştırmalarını ve kendi kültürel özelliklerine eleştirel bakmalarını sağlamıştır. Bu anlamda başka bir kültürde yer alan öğretmen adaylarının kendi kültürüne ilişkin farkındalık kazandığı ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bu bulgusu Erasmus Programı'na katılan öğretmen adaylarıyla yapılan araştırmaların kendi kültürüne ilişkin farkındalık gelişmesi sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir (Demir & Demir, 2009; Ersoy & Günel, 2011). Değişim programına katılan öğrencilerin gittikleri ülkenin kültürünü tanımanın yanı sıra kendi kültürünü de yeniden keşfedebilme olanağı buldukları görülmektedir.

Erasmus Öğrenci Değişim Programı'yla Avrupa'nın farklı ülkelerine giden Türk öğretmen adayları kültürlerarası etkileşimleri sonucunda kültürel konulara duyarlılık kazandıklarını ve farklı kültürlerle hoşgörüyü bakmaya başladıklarını belirtmiştir. Onlar kültürlerarası deneyimlerine ilişkin bir öğretmen adayının; *İnsanların farklı olduğunu, olabileceğini gördüm. İnsanın her yerde insan*

olduğunu anladım” biçimindeki ifadeleriyle farklı kültürleri kabul ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca öğretmen adayları kültürlerarası deneyimin kendilerinin başka kültürlerle ilişkin sahip olduğu önyargılarını yıkmalarına olanak sağladığını söylemiştir. Kültürlerarası deneyim konusunda yapılan farklı araştırmalarda da öğrencilerin gittikleri ülke kültürüyle ilgili önyargılarının ortadan kalkmaya başladığı ve kültüre ilişkin olumlu bakış açıları kazanmaya başladıkları ortaya çıkmıştır (Ersoy & Günel, 2011; Magos, 2007; Malewski & Phillion, 2009; McKenzie & Purdy, 2010; Şahin, 2008). Farklı kültürlerle etkileşimde bulunan öğretmen adaylarının, kendi önyargılarını fark edebildikleri ve sahip oldukları *Avrupa benmerkezci ve tek kültürlü* inançları sorgulayabildikleri ve başka birinin kültürel deneyimlerinden dünyaya bakabildikleri ve bu öğretmen adaylarının eleştirel bir bakış açısı kazandıkları bulunmuştur (Guo, Arthur & Lund; 2009). Bu anlamda, Erasmus Programı’na katılan öğretmen adayları sadece gittikleri ülkeyi değil, Avrupa’nın farklı ülkelerini de görebilmekte ve genel anlamda bir Avrupa kültürüyle tanışabilmektedir. Zihinlerindeki yabancı kavramı anlam değiştirmekte ve önyargılarından uzaklaşabilmektedirler (Demir & Demir, 2009). Bunun için kültürel konulara ilişkin önyargıları ortadan kaldırmada öğrenci değişim programlarının önemli bir işlev gördüğü söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kendi kültürünün bazı yönlerini keşfetmeleri, gittikleri ülke ve orada karşılaştıkları Erasmus öğrencilerinin kültürleriyle tanışmaları, onlarda hoşgörü ve özgüven becerilerinin geliştiğini düşündürmesi açılarından Erasmus Programı aracılığıyla kültürlerarası farkındalığın gelişmesine katkı sağladığı biçiminde yorumlanabilir. Nitekim Erasmus Programı’na katılan öğrencilerin kendini ve kültürünü tanıması, kültürel paylaşım ortamlarında bulunması, AB’deki farklı kültürlerde eğitim deneyimi yaşaması, özgüven kazanması, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelede olan inançlarının artması beklenmektedir (Kasapoğlu-Önder & Balcı, 2010). Erasmus Programı’na katılan Türk öğretmen adaylarının kültürlerarası deneyimleri sonucunda özgüven ve sorunların üstesinden gelme, sorumluluk alma, olumlu düşünme, önyargılarından kurtulma, kendi kültürüne ilişkin farkındalık, kültürler ve dinler arasında diyaloga önem verme konularında olumlu gelişmeler olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır (Demir & Demir, 2009).

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının iletişimde yaşadıkları temel sorunlar arasında akademik ve sosyal ortamlarda İngilizceyi etkili konuşamama ve konuşulanları anlayamama sorunu öncelikle yer almıştır. Zamanla bu dil yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar bizzat öğretmen adaylarının girişimleriyle aşılmaya çalışılmıştır. Türk öğretmen adaylarının kendilerinin de belirttiği gibi İngilizce dilbilgisi kurallarını bilmelerine karşın konuşma deneyimleri az olduğu için sorun yaşamıştır. Ancak sosyal ortamlarda İngilizce konuştukça bu sorunun üstesinden gelmişlerdir. Erasmus Programı’nın dil öğrenme becerilerini geliştirdiğine ilişkin araştırma sonuçları bulunmaktadır (Demir & Demir, 2009; Sirok, Dermol, Rajh, Marjetic & Sirca, 2007’den akt. Kasapoğlu-Önder ve Balcı, 2010). Türk öğretmen adayları açısından kültürlerarası bir deneyimde İngilizce yeterliklerini görmeleri ve eksiklerini bizzat yaşayarak geliştirmeleri önemli bir deneyim olarak yorumlanabilir.

Öğretmen adaylarının yaşadığı önemli sorunlardan biri de Avrupa’da gittikleri ülkelerde Türk kültürüne ilişkin karşılaştıkları önyargılar olmuştur. Katılımcıların gittikleri ülkede kendi kültürleri konusundaki önyargıların nedenlerine ilişkin görüşleri farklılık göstermiştir. Bu konuda katılımcılar gittikleri ülkelerde özellikle Müslümanlık ve Türkiye hakkında medyadaki yayınların, orada yaşayan Türk göçmenlerin ve Türk Erasmus öğrencilerinin bırakmış olduğu izlenimin önyargıların oluşmasında etkili olduğunu açıklamıştır. Öğretmen adayları, bu önyargı ve genellemeler ile karşılaştıklarında önce şaşırıldıklarını, nedenlerini öğrenmeye çalıştıklarını ve bu önyargı ve genellemeleri yıkmak için kendi kültürlerini tanıtmaya ve anlatmaya gittiklerini belirtmiştir. Yapılan araştırmalarda Erasmus Programı’nın kültürlerarası farkındalığı artırma ve önyargıları ortadan kaldırmaya yönelik çabalara katkı sağladığı bulunmuştur (Demir & Demir, 2009; Ersoy & Günel, 2011; Sirok vd., 2007’den akt. Kasapoğlu-Önder ve Balcı, 2010). Sonuç olarak, Erasmus Programı’nın amaçları arasında da olduğu gibi, bu programdan yararlanan öğretmen adaylarının yaşadıkları kültürlerarası eğitim ve sosyal deneyimler, onların kültürlerarası iletişim

becerilerinin gelişmesine katkı getirmiş ve onlara bu konudaki yeterliklerini gerçek bir ortamda değerlendirme olanağı sağlamıştır. Katılımcıların tümü kültürlerarası deneyim yaşamının kendileri için önemli bir kazanım olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle, daha fazla sayıda öğretmen adayının Erasmus gibi değişim programlarına katılması özendirilebilir. Ayrıca, Erasmus Programı gibi değişim programlarına katılacak öğrencilere gidecekleri ülkede karşılaşacakları sorunların üstesinden gelemeye yardımcı olacak uyum programları düzenlenebilir. Benzer uyum programları gittikleri ülkelerde de gerçekleştirilebilir. Öğrenci değişiminin yoğun olduğu araştırmanın gerçekleştirildiği üniversite gibi üniversitelerin öğretmen eğitimi programlarına farklı kültürleri ve eğitim sistemlerini tanıtan seçimler ya da zorunlu dersler konulabilir.

Kaynakça

- Boyacı, A. (2011). Erasmus Değişim Programı Öğrencilerinin Geldikleri ve Türkiye’de Öğrenim Gördükleri Üniversitedeki Sınıf Yönetimine İlişkin Karşılaştırmalı Görüşleri (Anadolu Üniversitesi örneği). *Eğitim & Bilim*, 36, 270-282.
- Causey, V. E., Thomas, C. D., & Armento, B. J. (2000). Cultural diversity is basically a foreign term to me: The challenges of diversity for pre-service teacher education. *Teaching & Teacher Education*, 16, 33-45.
- Ciges, A. S., & Lopez, R. G. (1998). Teacher training with a view towards developing favourable attitudes regarding intercultural education and cultural diversity. *Intercultural Education*, 9(1), 63-77.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. (Second Edition). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Demir, A., & Demir, S. (2009). Erasmus Programının Kültürlerarası Diyalog ve Etkileşim Açısından Değerlendirilmesi (Öğretmen adaylarıyla nitel bir çalışma). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 95-105.
- Ersoy, A., & Günel, E. (2011). Cross-cultural experiences through Erasmus: Pre-service teachers' individual and professional development. *Eurasian Journal of Educational Research*, 42, 63-78.
- Guo, Y., Arthur, N., & Lund, D. (2009). Intercultural inquiry with pre-service teachers. *Intercultural Education*, 20, 565-577.
- Hagan, M., & McGlynn, C. (2004). Moving barriers: Promoting learning for diversity in initial teacher education. *Intercultural Education*, 15, 243-252.
- Hammer, M. R., Bennett, M. J., & Wiseman, R. (2003). Measuring intercultural sensitivity: The Intercultural Development Inventory. In R. M. Paige (Guest Ed.). Special issue on the Intercultural Development. *International Journal of Intercultural Relations*, 27, 421-443.
- Huerta, G., & Flemmer, L. (2005). Identity, beliefs and community: LDS (Mormon) pre-service secondary teacher views about diversity. *Intercultural Education*, 16(1), 1-14.
- Liamputtong, P. (2009). Qualitative data analysis: Conceptual and practical considerations. *Health Promotion Journal of Australia*, 20(2), 133-139.
- McKenzie, L. R., & Purdy, N. (2010). The impact of diversity visits for student teachers in Northern Ireland. *Intercultural Education*, 21, 415 -427.
- McNeal, K. (2005). The influence of a multicultural teacher education program on teachers' multicultural practices. *Intercultural Education*, 16, 405-419.
- Magos, K. (2007). The contribution of action-research to training teachers in intercultural education: A research in the field of Greek minority. *Teaching & Teacher Education*, 23, 1102-1112.

- Malewski, E., & Phillion, J. (2009). International field experiences: The impact of class, gender and race on the perceptions and experiences of preservice teachers. *Teaching & Teacher Education, 25*, 52–60.
- Mirici, İ. H., İlter, G. B., Saka, Ö., & Glover, P. (2009). Educational exchanges and Erasmus intensive language courses: A case study for Turkish courses. *Education & Science, 34*, 148-159.
- Norberg, K. (2000). Intercultural education and teacher education in Sweden. *Teaching & Teacher Education, 16*, 511-519.
- Önder-Kasapoğlu, R., & Balcı, A. (2010). Erasmus Öğrenci Öğrenim Hareketliliği Programının 2007 Yılında Programdan Yararlanan Türk Öğrenciler Üzerindeki Etkileri. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 9(2)*, 93-116.
- Rego, M. A. S., & Nieto, S. (2000). Multicultural/intercultural teacher education in two contexts: lessons from the United States and Spain. *Teaching & Teacher Education, 16*, 413-427.
- Şahin, M. (2008). Cross-cultural experience in preservice teacher education. *Teaching & Teacher Education, 24*, 1777–1790.
- Ulusal Ajans. (2009). 2008-2009 Akademik Yılında Erasmus Programı'ndan Yararlanan Öğrenci ve Personel Hareketliliği Sayıları. <http://www.ua.gov.tr/>
- Walters, L. M., Garii, B., & Walters, T. (2009). Learning globally, teaching locally: Incorporating international exchange and intercultural learning into pre-service teacher training. *Intercultural Education, 20(4)*, 151-158.
- Wiggins, R. A., Follo, E. J., & Eberly, M. B. (2007). The impact of a field immersion program on pre-service teachers' attitudes toward teaching in culturally diverse classrooms. *Teaching & Teacher Education, 23*, 653–663.
- Yağcı, E., Ekinci, C. E., Burgaz, B., Kelecioğlu, H., & Ergene, T. (2007). Yurtdışına Giden Hacettepe Üniversitesi Erasmus Öğrencilerinin Memnuniyet Düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33*, 229-239.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (Genişletilmiş 5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yuen, C. Y. (2004) The early experience of intercultural teacher education in Hong Kong. *Intercultural Education, 15*, 151-166.
- Yuen, C. Y. M. (2010). Dimensions of diversity: Challenges to secondary school teachers with implications for intercultural teacher education. *Teaching & Teacher Education, 26*, 732–741.